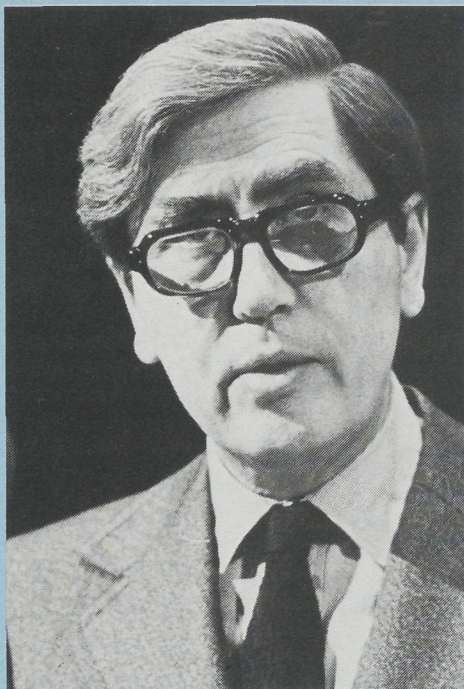

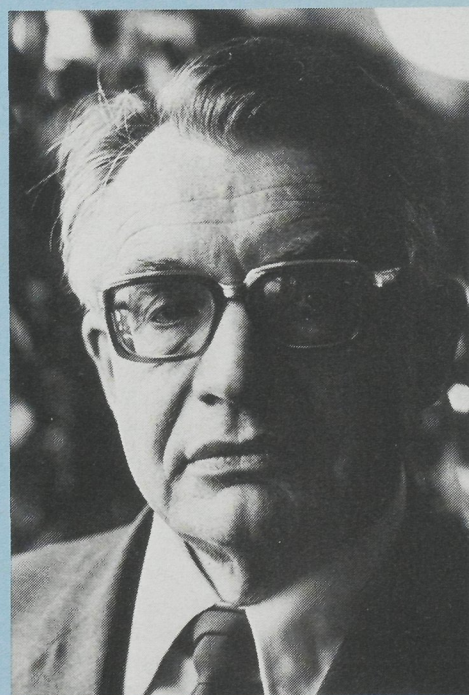

Prof. Lever: „De mens is wel meer „mans” maar niet meer „mens” geworden (AVC/VU)

over de richting van wetenschap en technologie. Zo werd de openingsrede uitgesproken door prof. Lever (die als faculteitsvoorzitter zo'n belangrijke rol speelde bij mijn benoeming). Lever stelde dat de explosieve kennistoename ons leven en streven ingrijpend heeft veranderd. De mogelijkheden van kennistoepassing lijken nog steeds onbegrensd.

'Maar', vroeg prof. Lever zich af, 'waarom zijn wij dan niet blijer? Is het soms zo dat wij allen langzamerhand aanvoelen dat er toch ergens grenzen moeten zijn, grenzen aan de groei, en dat wij ons in toenemende mate realiseren dat wij deze hier en daar al griezelig dicht hebben benaderd (denk bv. aan euthanasie en het kweken van menselijke embryo's) of zelfs duidelijk hebben overschreden (nucleaire bewapening)?' (....) (Zie VU-magazine, januari 1984.)

Kortom, de mens is in de laatste 2000 jaar (....) wel 'meer mans', maar niet 'meer mens' geworden. De vraag blijft echter of die bezorgdheid niet beperkt blijft tot enkele toogdagen of enkele coryfeeën en deze aldus een alibifunctie gaat vervullen om de volgende dag 'als vanouds' aan het werk te gaan.

Prof. Casimir: „Hoe de wetenschapper zover te krijgen dat hij zijn oogkleppen weer afzet?” (Eduard de Kam)

Verantwoordelijkheid

Casimir ging op dit congres nader in op de verantwoordelijkheid van de natuurwetenschapper. Hij stelde dat men kan kiezen uit verschillende opvattingen en dat hij bij het klimmen der jaren meer neigt naar een pessimistische opvatting. Waarna hij echter vervolgt dat hij zich bij het jubileum van de Academie niet aan pessimisme wil overgeven. We kunnen immers niet terug en op wetenschap gebaseerde technologie kan, mits verstandig gebruikt, een zegen zijn."

Prof. Tuininga was uitgenodigd om prof. Casimir te ondervragen over zijn lezing. Hoe dat toeging liet hij in zijn oratie horen:

Tuininga: "Waarom worden de generaals in het leger en in de wetenschap toch pas kritisch als ze gepensionneerd zijn? Juist van u zou ik zo graag willen horen waarom we moeten oppassen met wetenschap en technologie want we hebben meer aan een kritische Casimir dan aan een die de feestvreugde niet wil bederven in zijn pessimisme."

Casimir: "Ja, eeh... Ten eerste zul je natuurlijk kunnen zeggen: als je ouder wordt, word je wijzer, Dat is altijd prettig om te zeggen als je zelf oud bent. Maar afgezien daarvan, ik geloof dat er nog iets anders is en dat is het gevaar dat zelfs de waterstofbom zo fascinerend kan zijn als onderzoek. Als men in de moderne wetenschap iets goed wil doen, dan moet men — althans tijdelijk — oogkleppen opzetten. Maar het gevaar is dat als men eenmaal die gewoonte heeft van zich concentreren op dat ene gebied, dat men er dan niet zo makkelijk meer afkomt. En wat men daar precies aan doen moet, daar heb ik eigenlijk geen duidelijk voorschrift voor." (eind geluidsfragment)

Prof. Tuininga: "Het gevaar dat men zich alleen op de wetenschap concentreert, of zoals Casimir zegt, vergeet zijn oogkleppen af te doen, is niet denkbeeldig. Immers voor veel natuurwetenschappers is hun werk dermate fascinerend dat zij weinig stilstaan bij de maatschappelijke dimensie. U weet ongetwijfeld dat dit er nog steeds velen zijn, iets wat overigens door de media ook wordt aangewakkerd.

Geïnspireerd door het eerder genoemde onbehagen over de gevolgen van het natuurwetenschappelijk handelen en op de stroom van de studentenbeweging werden eind van de jaren zestig en begin jaren zeventig programma-onderdelen op dit gebied van Wetenschap en Samenleving (W&S) op vrijwel alle Nederlandse universiteiten geïntroduceerd.

Nu 15 jaar later hebben die programma's vooral op de Bêta-faculteiten vaste voet gekregen in de vorm van eigen medewerkers en eigen onderwijs- en onderzoeksprogramma's. Formeel vindt deze wens ondersteuning in de Wet op het Wetenschappelijk Onderwijs die de instellingen opdraagt aandacht te schenken aan het maatschappelijk verantwoordelijkheidsbesef.

Meer recente stukken zoals de Wet Wetenschappelijk Onderwijs (1981) en de Beleidsnota Hoger Onderwijs van Velen (1978) noemen een ruimere doelstelling, nl. een betere onderlinge afstemming van wetenschap en samenleving. Zeer recent is verschenen de overheidsnota Integratie van Wetenschap en Technologie in de samenleving, waarvoor enkele ex-kollega's van TNO de achtergrondstukken hebben geleverd.

Zulke nota's noemen expliciet het bevorderen van inzicht in 'de samenhang der wetenschappen' alsmede 'zichtbaar maken van maatschappelijke en ethi-